

A/A: 1336056
Εντυπο: ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ
Ημ/νία: 20/01/2006
Σελίδα: 24
Κατηγορία: Κριτική θεάτρου

«Ο άνθρωπος που» στο Θέατρο Πορεία Παιχνίδια του μυαλού

Της ΣΩΤΗΡΙΑΣ MATZIPH

Μια παράσταση που σημάδεψε τον παρισινό χειμώνα του 1993, «Ο άνθρωπος που», του Πίτερ Μπρουκ, έφτασε φέτος στην Αθήνα άφθαρτη και συγκλονιστική όπως τότε. Η θεατρική έρευνα στο μυστήριο του ανθρώπινου εγκεφάλου, βασισμένη στο μπεστ σέλερ του Αγγλου νευροψυχιάτρου Ολιβερ Σακς (1985), ίσως αφήσει παγερά αδιάφορους τους ειδικούς, ίσως ξενίσει τους μακάριους ως χοντροκομμένο αράδιασμα σοκαριστικών παθήσεων (η ψυχιατρική πρακτική ως freak-show) και ίσως αγγίξει άλλους ως μια ασυνήθιστη πρόκληση που δεχόμαστε με απορία και συγκίνηση, η οποία κάνει το θέατρο κατά ένα κομμάτι αυτογνωσίας πλουσιότερο.

Για τον ανιχνευτή «πλευρών της ζωής ανέγγιχτων από τον πολιτισμό», ο άγνωστος κόσμος του εγκεφάλου ήταν ένας ακόμη μαγικός, σκοτεινός τομέας της ανθρώπινης ύπαρξης. Την εκστρατεία στην άβυσσο του μυαλού μας, την πιο ιδιόρρυθμη στην καριέρα του Μπρουκ, ακολούθησε μια δεύτερη το 1996, «Είμαι ένα φαινόμενο με επίκεντρο την αληθινή περίπτωση ενός ανθρώπου - φαινόμενο στη Ρωσία του 1930, σηματοδεδιμένο από την κατάρρα μιας "αιώνιας" μνήμης που συσσωρεύει ανηλεώς πληροφορίες μέχρι την τελική πτώση» («Ε» 12/9/98). Και οι δύο θεατρικές έρευνες ζουν από την περιέργεια με την οποία επιδιώκουν να διευρύνουν τα όρια της αντίληψης. Μια περιέργεια οριοθετημένη η ίδια, καθώς εστιάζει στα συμπτώματα και όχι στις αιτίες της πάθησης. Πώς να αναπαρασταθεί η βαθύτερη κλινική διάγνωση; Αυτό δεν μειώνει τη σοβαρότητα των προσπαθειών των Σακς και Μπρουκ, αλλά προσδίδει στη θεατρική μεταφορά των περιστάσεων μια αναπόφευκτα ηδονοβλεπτική διάσταση. Το σύμπτωμα γίνεται εφέ. Το κουσούρι, θέαμα.

Πρόβλημα που η παρισινή παράσταση («Ε» 12/1/94) αλλά και η ελληνική μεταφορά αντιμετώπισαν με άκρα λιτότητα και «εργαστηριακή» αντικειμενικότητα. Στο Θέατρο Πορεία (μετάφραση Δημήτρη Τάρλοου) ο θεατής παρακολουθεί ένα γεγονός που ίσως δεν έχει ξαναδεί στο θέατρο. Το 100λεπτο συναπάντημα με την περιπλοκότητα του νευροφυσικού μας συστήματος θυμίζει ταξίδι σε άλλο πλανήτη. Στο άδειο, αποστειρωμένο σκηνικό (Sylvia Weber) πέντε ηθοποιοί υποδυόμενοι εναλλάξ γιατρούς και ασθενείς παρουσιάζουν 17 (24 στο πρωτότυπο) περιπτώσεις ανθρώπων με ψυχοσωματικές επιπλοκές.

Πολίτες άλλου κόσμου

Διαταραγμένη αντίληψη της πραγματικότητας, απώλεια μνήμης και ταυτότητας, προβλήματα ομιλίας και συμπεριφοράς. Αναπηρίες που δεν είναι οπτικά δραματικές, όμως μεταλλάσσουν τους παθόντες σε πολίτες ενός άλλου κόσμου, χωρίς οι ίδιοι να έχουν επίγνωση. Ανώνυμοι άνθρωποι που σαν πρόσωπα τραγικά διασχίζουν ανυποψίαστοι και θαρραλέοι τα σκοτάδια του διανοητικού τους σύμπαντος. Στη στοργική επιστημονικότητα με την οποία ο Σακς αντιμετωπίζει τους ασθενείς του οφείλει το βιβλίο την τεράστια επιτυχία του και, κατά δεύτερον, στην αποκάλυψη μέρους της υπαρξιακής παθολογίας μας, για την οποία γνωρίζουμε ελάχιστα.

Η κλινική ανάκριση που κατέγραψαν για το θέατρο ο Μπρουκ και η δραματολόγος του, Μαρί Ελέν Εστιέν, είναι μια μικρογραφία του αγώνα του ανθρώπου να αισθανθεί, να καταλάβει. Ένας άνδρας μπερδεύει τη γυναίκα του με ένα καπέλο. Ένας άλλος προσπαθεί να απαλλαγεί από το πόδι του, πεισμένος πως κάποιοι του έβαλαν για πλάκα ένα ξένο πόδι στο κρεβάτι. Ένας αμνησιακός ανακαλύπτει ξαφνικά στον καθρέφτη ότι έχει γεράσει. Σκηνές εσωτερικού βυθού με αυξανόμενη ένταση.

Ένας άνδρας ξυρίζεται, σκουπίζεται. Μοιάζει ευχαριστημένος. Όμως η δεξιά πλευρά του είναι γεμάτη σαπουνάδες. Δεν τη βλέπει, διότι ό,τι βρίσκεται αριστερά του δεν υπάρχει γι' αυτόν. Ο γιατρός του δείχνει στο μόνιτορ το μισοξυρισμένο του πρόσωπο. Ο άνδρας δεν καταλαβαίνει, όμως διαισθάνεται πως του έχει συμβεί κάτι τρομακτικό. Ικετεύει: «Παρακαλώ, σταμάτησε το αυτό!».

Με τεράστια προσπάθεια στα όρια του μάταιου, ένας άλλος άνδρας μαθαίνει να κατευθύνει τις κινήσεις του με τα μάτια του. Τον παρακολουθούμε συγκλονισμένοι να κάνει μερικά βήματα σαν στο χείλος του γκρεμού, καθώς ο παραμικρός αντιπερισπασμός μπορεί να τσακίσει την αυτοσυγκέντρωσή του. Πράγματα αυτονόητα και οικεία εκπλήσσουν σαν αλλόκοτα αινίγματα. Τι είναι αυτό; Βάζο, απαντά ο ασθενής. Τι περιέχει; Φυσικά, το περιεχόμενό του. Τι να προσάψουμε σε μια τέτοια απάντηση σουρεαλιστικής αλλά διαυγούς λογικής, πλην ότι δεν λέει τίποτε;

Πώς σε λένε; Τι μέρα είναι σήμερα; Φράσεις που αντηχούν σαν ανεξιχνίαστοι γρίφοι. Μέλη του σώματός μας μοιάζουν ξένα και ξένα αντικείμενα, μέρη του εαυτού μας. Το Εγώ είναι Άλλος, όπως λέει ο Ριμπό.

Ανάμεικτες αντιδράσεις

Οι σύντομες σκηνές έχουν τον μαγνητισμό του ασύλληπτου, την κωμικότητα του παράλογου, τη θλίψη της αρρώστιας προκαλώντας μας ανάμεικτες αντιδράσεις. Κατάπληξη, ταύτιση, συγκίνηση, ταραχή, γέλιο. Γελάμε, σαν άθελά μας, συνειδητοποιώντας με δέος ότι τα όρια ανάμεσα στο παθολογικό και το φυσιολογικό είναι ανατριχιαστικά ασαφή.

Τη φρίκη του πραγματικού μαλακώνει κάπως ο ποιητικός ρεμβασμός των κειμένων, που μετατρέπει τον εγκέφαλο σε ψυχή και το ντοκουμέντο σε θέατρο. Λιτή, διάφανη, χωρίς φιλαρέσκεια και ρητορείες, η σκηνοθεσία της Renate Jett επικεντρώνεται στην παρατήρηση μορφών συμπεριφοράς. Η παράσταση ανασκευάζει το γαλλικό πρωτότυπο, όμως με ταλέντο και ευαισθησία, επιτρέποντας στον Έλληνα θεατή να εισχωρήσει στην terra incognita του νου όπως σε ένα ποίημα. Σε αυτό συμβάλλουν καθοριστικά πέντε ερμηνείες μεγάλης ακρίβειας και φυσικότητας (Γρηγόρης Γαλάτης, Δημήτρης Τάρλοου, με εξέχοντες τους Βασίλη Καραμπούλα, Μανώλη Μαυροματάκη, Δημοσθένη Παπαδόπουλο), που χαμηλότονα, μινιμαλιστικά αναπλάθουν τον εσωστρεφή, σιωπηρό κόσμο των «διαφορετικών», που θα έμοιαζε «βουβός» χωρίς τις μουσικές νύξεις του Δημήτρη Ιατρόπουλου.

Λεζάντες: «Ο άνθρωπος που» με τους Γρ. Γαλάτη, Δ. Τάρλοου, Β. Καραμπούλα
Πηγή: ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ
Θέμα: ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ